

У саставу прве македонско-косовске НОУ бригаде

Формирање бригаде

У Силвову, у западној Македонији, по одлуци делегата Врховног штаба НОВ Југославије Светозара Вукмановића Темпа и Главног штаба НОВ Македоније формирана је 11. новембра 1943. Прва македонско-косовска НОУ бригада. Стварање ове прве веће војне јединице оспособљене за маневарска дејства у свим крајевима Македоније одговарало је тадашњим потребама и плановима даљег распламсавања народноослободилачког устанка у Македонији.

У састав ове бригаде ушла су четири батаљона: два косовско-метохијска „Рамиз Садику" и „Боро Вукмировић" и два македонска: „Мирче Ацев" и Дебарско-кичевски, као и чета пратећих оруђа, укупно око 700 бораца.

На свечаности је говорио Светозар Вукмановић Темпо. Том приликом предао је бригадну заставу Петру Брајовићу команданту бригаде, а за успешно командовање у борбама за ослобођење Кичева и на Буковику, уручио му је, као посебан знак признања аутоматску пушку совјетске производње. Бригаду је поздравио и Методи Андонов Ченто, као представник народне власти.

Са ове свечаности упућен је поздравни телеграм врховном команданту НОВ Југославије, Јосипу Броз у Титу. ^ Штаб Прве

³⁹⁾ Зборник, том VII, књ. 2, док. 78.

Драги друже Тито,

Са свечаности поводом оснивања Прве македонско-косовско народноослободилачке ударне бригаде и предаје заставе од стране делегата Врховног штаба-шаљемо теби, нашем милом и мудрог руководиоцу, борбене поздраве.

Истовремено са тим, ми ти се заветујемо да ћемо се под твојим руководством борити до коначног уништења немачких фашиста и свих њихових слугу. Ми ћемо свим нашим силама настојати да ујединимо наше народе у једну братску, народну, слободу Федеративну југословенску заједницу од Трста до Црног мора. У имс те наше свете заједничке борбе ми те поздрављамо са:

Живела народноослободилачка борба!

Живела слободна Федеративна Југославија!

Живео нам ти, наш драги команданте и друже Тито!

Политички комесар,

Милутин Миљковић

Командант

Петар Брајовић

вазд. поруч. бивше Југословенске војске

У књизи „Бригада на братството и единство" која је обављена у Скопљу 1958. и посвећана Првој македонско-косовској бригади, текст овог телеграма, без икаквог објашњења, измењен је тако што је уместо реченице „Ми ћемо свим нашим силама настојати да ујединимо наше народе у једну братску, народну

македонско-косовске народноослободилачке ударне бригаде био је следећег састава: командант Петар Брајовић, заменик команданта Чедо Филиповски Даме, политички комесар Мита Милковић, заменик политичког комесара Вера Ацева Доста, начелник штаба Бранко Шотра, а „саветодавни официр" Цевдет Дода.

Батаљон „Рамиз Садику" постао је Трећи батаљон ове бригаде, а штаб овог батаљона остао је исти: командант Зуфер Мусић, заменик команданта Иво Стругар, политички комесар Мирко Арсенијевић, помоћник политичког комесара Мићо Мијушковић.

Команде чета:

прва чета - командир Урош Булатовић, политички комесар Миле Ристић-Ћуска;

друга чета - командир Здравко Зоговић, комесар Урош Џудовић;

трећа чета - командир Вељко Мирјачић, политички комесар Вуле Парезанин.

Батаљон „Боро Вукмировић" постао је Четврти батаљон бригаде, а штаб батаљона био је нешто измењен: командант Павле Брајовић, заменик команданта Вуко Турковић, политички комесар Предраг Ајтић, помоћник политичког комесара Митар Радусиновић.

Команде чета:

прва чета - командир Рајко Анђелић, политички комесар Илија Ђукић;

друга чета - командир Мујо Божовић, политички комесар Љубо Милатовић;

трећа чета - командир Јанко Лакићевић, комесар Блажо Стругар.

За санитетског референта у бригади постављена је Милица Лукић (за санитетског референта у Другом македонском батаљону Станислава Јовановић, у Трећем батаљону Живка Богошевић Кока, у Четвртном батаљону Лепка Мишић), а за интенданта у Трећем батаљону Младен Милић, а у четвртном батаљону Стојан Глоговац.

Два руководиоца из косовско-метохијских батаљона добили су дужности у македонским батаљонима: Драгутин Ђорђевић заменик команданта батаљона, а Анте Валенчић командант батаљона.

Руководилац Политичког одеа при Првој македонско-косовској бригади био је Ељхами Нимани, а члан Полит одеа Савка Ковачевић, такође руководиоци из косовско-метохијских батаљона.

слободну Федеративну југословенску заједницу од Трста до Црног мора", написана друга: „Ми ћемо свим нашим силама настојати да ујединимо наше народе у једну братску, народну, слободну, федеративну, демократску Југославију". Избачене су речи „Федеративну југословенску заједницу од Трста до Црног мора", којима је била изражена она мисао која је била критикована накнадно, после формирања Прве македонско-косовске бригаде...

Од тада, 11. новембра 1943, па до формирања Прве косовско-метохијске бригаде, 24. јуна 1944. године, борци Трећег и Четвртог косовско-метохијског батаљона борили су се у саставу Прве македонско-косовске бригаде.

Бригада је дејствовала самостално, није улазила у састав било које дивизије, налазила се под директном командом Главног штаба НОВ и ПО Македоније и представљала је тада највећу партизанску јединицу у Македонији.

Те околности дале су посебан значај овој бригади и наметнули јој изузетно одговорне задатке.

Извршавајући задатке у саставу бригаде, косовско-метохијски батаљони стицали су богато ратно искуство, усвајали ратну вештину у ватри оружане борбе.

Бригада је водила борбе против непријатеља најразличитијих боја: немачких и бугарских окупаторских јединица, против балиста, вулнетара и других слугу немачког окупатора, против ретких присталица Ванче Михаилова и других сарадника немачког и бугарског окупатора.

Борбе бригаде у захвату друма Кичево-Дебар

Немачке снаге, заједно са албанским квислиншким оружаним формацијама, средином новембра 1943. кренуле с од Кичева и Струге у правцу Дебра, који су држали албански партизани, са циљем да га заузму и наставе офанзивна дејства против јединица НОВ Македоније у осталим деловима западне Македоније.

Да би олакшао положај албанских партизанских снага у Дебру и околини, Главни штаб НОВ и ПО Македоније издао је наређење да јединице бригаде стално нападају немачке снаге, а нарочито оне које су се тада окупљале у селима Кленовац и Извор. Штаб бригаде упутио је у ноћи 14/15. новембра две десетине из састава бригаде да изврше препад на немачку касарну у Кичеву, са циљем да приморају непријатеља да се задржи око Кичева како би се помогло албанским партизанима у околини Дебра.

Овај препад је успео, о чему је командант бригаде, Петар Брајовић, обавестио Главни штаб НОВ и ПО Македоније.⁴⁰⁾

После тога Трећи батаљон „Рамиз Садику“ добио је наређење да се упути према Кленовцу и да заједно са Четвртим батаљоном „Боро Вукмировић“, који се налазио у рејону Кленовац и Извор, нападне непријатеља у том рејону.

Први македонски батаљон добио је задатак да пресретне непријатеља и уништи оне непријатељске колоне које се буду кретале друмом од Кичева ка Дебру, а Други македонски батаљон да поседне положаје у висини села Малкоеца и спречи пружање

⁴⁰⁾ Зборник, ТОМ VII. књ. 2, док. 82.

помоћи оним непријатељским снагама које буду кренуле од Кичева или Дебра на батаљон „Боро Вукмировић“.

Прво су косовско-метохијски батаљони, у зору 16. новембра, напали положаје Немаца код Кленовца. Борци из батаљона „Боро Вукмировић“ привукли су се на 150 метара и отворили ватру на немачке војнике који су се налазили у два велика шатора, али оно основно - изненађење - није постигнуто. Бројне непријатељске снаге и албанске квислиншке јединице које су, поред осталог, биле наоружане тешким митраљезима и тешким бацачима, пружале су жесток отпор.⁴¹ Борба прса у прса вођена је код Кленовца и Извора.

Први македонски батаљон је код Извора напао непријатељску колону која је била састављена од немачких војника и балиста и потпуно је разбио. Уништено је неколико камиона, једна локомотива и 10 натоварених вагона. Материјал из вагона није однет јер су наишле нове непријатељске снаге, а непријатељ је имао највише губитака при нападу на воз.

Немачки војници код Кленовца, после оног првог напада на шаторе у којима су се налазили, повукли су се у ровове, а покушај да се они освоје није успео. У том покушају погинуло је 7 бораца из батаљона „Боро Вукмировић“.⁴²

Обавештавајући Главни штаб НОВ Македоније о развоју борби на сектору Извор-Кленовац-Подвис, Добривоје Радосављевић је као један од разлога неуспелог напада навео да претходна процена јачине непријатељских снага није била тачна, биле су многе јаче.⁴³

У борбама 16. и 17. новембра непријатељ је укупно имао око 40 мртвих, уништена је непријатељска комора од око 15 коња, један воз са ратним материјалом, један камион, 6 коњских запрега и др., а јединице Прве македонско-косовске НОУ бригаде имале су 7 мртвих и 10 рањених.⁴⁴

На састанцима по батаљонима и четата, односно водовима, на којима су анализиране све борбе које је бригада водила 16, 17. и 18. новембра 1943. (минирање пруге) разговарало се, пре свега, о пропустима и грешкама: зашто је изостало изненађење приликом првог сукоба са Немцима код Кленовца, на чему је почивала замисао о нападу и успеху тог напада, зашто се после тога јуришало на ровове у којима су се Немци утврдили и др.

Био је сузбијан покушај да се кривица за жртве, пале и рањене приликом јуриша код Кленовца, пребаци на заменика команданта бригаде јер је инсистирао да се јуриша на немачке ровове, што је изазвало колебање код штаба оног батаљона који је нападао Немце код Кленовца.⁴⁵ Командант бригаде Петар Брајовић, пошто је

⁴¹ Зборник, том VII, књ. 2, док. 84.

⁴² Историјска комисија ОК КПЈ за Косово и Метохију, К-5/1, бр. 35.

⁴³ Зборник, том VII, књ. 2, док. 84, 86.

⁴⁴ Исто.

⁴⁵ Зборник, том IX, књ. 4, док. 125.

утврдио чињенице, одлучно је одбио такве покушаје и закључио да кривице нема и да штаб батаљона „није показао колебљивост", већ је извршио наређење.⁴⁶

Прва македонско-косовска народноослободилачка ударна бригада, по наређењу Главног штаба НОВ и ПО Македоније, почела је 20. новембра покрет правцем Карбуница-Лисичани-Пласница. Са бригадама су се кретали Светозар Вукмановић Темпо, командант Главног штаба НОВ и ПО Македоније, Михаило Апостолски, заменик политичког комесара, Страхил Гигов, Добривоје Радосављевић, Методи Андонов Ченто и други руководећи људи народноослободилачког покрета Македоније. Бројна комора успоравала је покрет, коњи су преносили експлозив ради рушења мостова и тунела на прузи Велес-Прилеп, као и радио-станицу и пртљаг савезничке војне мисије која је ишла са бригадом.

Пошто је разоружала мање полицијске снаге у Пласници, бригада ја наишла, 21. новембра, на бугарску заседу у близини Пусте Реке, коју је брзо разбила. У тој борби погинули су Урош Џудовић, политички комесар прве чете Трећег батаљона и Зорка Новаковић Бека, борац те чете. Непријатељ је имао 4 погинула војника.⁴⁷

Следећег дана, пошто је намера бригаде била откривена, по наређењу Главног штаба НОВ и ПО Македоније прекинут је покрет и јединице су се вратиле на слободну територију Дебарца. По оцени Главног штаба, даље пробијање бригаде на територију под бугарском окупацијом, са толиком комором и великим временским непогодама које су завладале на том терену, постало је немогуће.

Борбе првих дана децембра

После повратка на слободну територију Дебарца, јединице бригаде су неколико наредних дана успешно водиле борбе на територији под бугарском окупацијом и браниле слободну територију.

Први и Други батаљон су 30. новембра 1943. прешли на ту територију, 1. децембра ослобођена је Сува Река, сутрадан село Златово, а 3. децембра и село Церово. Трећи батаљон „Рамиз Садику", који се налазио у Мраморцу 4. децембра поставио је заседу непријатељској колони јачине од 200 војника у близини села Белице и приморао је да се повуче. Четврти батаљон „Боро Вукмировић" водио је борбе у близини села Ботун, а батаљон „Мирчев Ацев" је 30. новембра код села Завоја, на путу Охрид-Ресен, порушио друмски мост.

⁴⁶ Исто.

⁴⁷ Архив ПК СК Косова I, МК Б-1-бр. 969; Историјска комисија ОК КПЈ за Косово и Метохију К/I, бр. 35; Зборник, том II, књ. 2, док. 18 и 107; том VII, књ. 11, док. 122.

Борбе од 30. новембра до 5. децембра 1943, у којима су учествовале све јединице бригаде, означиле су почетак велике непријатељске офанзиве коју су немачке јединице, балисти и вулнетири започели у Македонији и Албанији ради ликвидирања слободне територије. Поред успешно порушеног моста на друму Охрид - Ресен, у тим борбама борци бригаде су убили преко 100, а ранили више непријатељских војника.⁴⁸⁾

За ову офанзиву у западној Македонији немачко командовање је довукло снаге из Грчке и оне су се упутиле ка слободној територији из правца Охрида, Струге, Дебра и Кичева. Одбрана слободне територије на правцу Охрид - Струга организована је код Ботуна, а на правцу Кичево-Дебар код Извора.

Пред бројним непријатељским снагама, а постојала је и стална опасност да се овим офанзивним операцијама прикључе и бугарске јединице које су тада запоселе тадашњу албанско-бугарску границу, у непосредној близини слободне територије, Главни штаб НОВ и ПО Македоније донео је одлуку да се напусти одбрана слободне територије и да се Прва македонско-косовска НОУ бригада пробије ка Егејској Македонији.⁴⁹⁾

Тада се дефинитивно одустало од намере да се косовско-метохијски батаљони повежу са јединицама Другог корпуса НОВ и ПОЈ, које су се налазиле у северној Црној Гори.

Ноћу 5/6. децембра 1943. Прва косовско-метохијска НОУ бригада кренула је на марш према Егејској Македонији. Остали су борци који због рана или физичке изнурености нису могли да изврше овај напорни покрет (Божо Гашић, Петар Чемерикић, Александар Звездић, Трифун Стаменковић и др.).

Бригада је преко Галичице, између Преспанског и Охридског језера, затим преко албанске територије до грчке територије стигла 9. децембра у село Герман, у близини планине Пајак.

На маршу је провела четири дана, од 6. до 9. децембра. Наредног дана у њен састав ушао је батаљон „Стив Наумов“, као пети батаљон, који је до тада дејствовао у рејону Преспанског језера. Бригада је 14. децембра стигла на Кајмакчалан, где се састала са грчким партизанима. Наставила је према Карацови, прошла кроз Саботско (Ардеја), стигла у Фуштане (Европос), 18. децембра. Ту је након два дана формирана Друга македонска НОУ бригада.

На маршу бригада се кретала преко територије коју није познавала, савлађивала је планинске масиве као што је Галичица, прелазила преко тадашње албанско-бугарске, бугарско-грчке и грчко-албанске границе. Иако је марш био напоран, бригада га је у целини одлично издржавала и код народа (Македонаца, Албана-

⁴⁸⁾ Историјска комисија ОК КПЈ а Косово и Метохију К/Л, бр. 35, Зборник, том VII, књ. 2, док. 107, Зборник, том II, књ. 2, док. 92.

⁴⁹⁾ Архив ПК СК Косова I МК Б-1- бр. 969.

којима ће и они активно учествовати, као и о најтежњој повезаности те борбе са борбом осталих народа Југославије, за комунисте и остале борце са Косова и Метохије саветовање у Фуштану представљало је и неку врсту рекапитулације свега онога што су у току свог боравка у западној Македонији сазнали о спровођењу линије КПЈ, односно КП Македоније у народноослободилачкој борби, о ономе што су до тада комунисти и остали патриоти у Македонији, окупљени у Јединственом народноослободилачком фронту Македоније, постигли у борби за ослобођење македонског народа од окупатора и његових помагача-албанских балиста, присталица Ванче Михаилова и осталих издајника.

Офанзивна дејства од Вардара до Мариова

Бригада је 23. децембра, после краћег одмора, прешла преко Кожуфа са 2. македонском НОУ бригадом и групом батаљона („Стеван Наумов" и „Христо Ботев") отпочела офанзивна дејства од Вардара до Мариова. Четврти батаљон „Боро Вукмировић" напао је 26. децембра бугарске граничне јединице у селу Мрежичко, а једна његова чета уништила је бугарску граничну караулу „Турски Рид". Погинуло је 24, рањено 14, заробљено 8 бугарских војника.

За то време Трећи батаљон „Рамиз Садику" и македонски батаљон из Прве македонско-косовске бригаде кренули су преко границе, како би нападом на Демир Капију привукли на себе бугарске окупационе снаге. Напад није извршен јер су бугарске јединице откриле присуство партизанских снага, па их напад не би изненадио. Ови батаљони су у два наврата остали на територији Македоније под бугарском окупацијом скоро месец дана.

Циљ ових напада, као и оних који су касније извођени, било је разбијање бугарских граничних утврђења како би се преко границе могло лакше прелазити и стизати у Македонију под бугарском окупацијом и тамо још више распламсавати народноослободилачку борбу.

Борци Четвртог батаљона „Боро Вукмировић" напали су у селу Витолиште, 1. јануара 1944. полицијску станицу и општину. Сутрадан код овог села исти батаљон напао је и онеспособио рудник лискуна, који је радио за потребе немачке ратне индустрије. У тим борбама непријатељ је имао 24 мртва, 14 рањених и заробљених војника. У руднику су уништена два велика компресора, а заплењено је: 42 пушке, 1 пушкомитраљез, 8 пиштоља, 32 комплетне униформе, 6 радио-апарата, 3 писаће машине, 250.000 лева, 170 кг сланине, 800 кг брашна, 70 кг мармеладе, 400 литара нафте, 60 литара машинског уља, а уништено 4.000 литара нафте и 800 литара машинског уља. Велика количина брашна, кромпира и других намирница подељена је народу."

⁵⁵⁾ Зборник, том VII, књ. 3, док. 2 и 4.

Немачке јединице изненада су, 4. јануара, нападе делове Прве македонско-косовске и Друге македонске бригаде код села Еноти (Ноти), на грчкој територији и после краће борбе приморали их на повлачење.

Да би предухитрили и успорили започету бугарско-немачку офанзиву против партизанских снага у појасу југословенско-грчке границе и да би поправили утисак у народу после изненадног напада немачких снага на партизане код села Еноти, када су успеле да заплене и део ратног материјала који су савезнички авиони спустили на импровизовани аеродром, ноћу 6/7. јануара борци батаљона „Боро Вукмировић“ напали су немачке јединице у селу Фуштани на грчкој територији. Напад је изведен изненада у послепоноћним часовима и потпуно је успео. У просторије школе, где су се налазили немачки војници, биле су убачене ручне бомбе, школа је делимично запаљена, после се распламсала борба. Непријатељ је имао око 100 мртвих и велики број рањених.⁵⁶¹ Бригада је имала 6 погинулих бораца, међу којима и заменик командира чете Слободан Сурчевић, десетар Владо Рајичевић, народни хероји, Климе (Македонац), Рупник Богомиљ (Словенац), Рупник Алојз (Словенац), и Босанац (који се у бригади прикључио у Грчкој).

Један батаљон македонско-косовске бригаде, заједно са батаљонима „Стеван Наумов“ и „Христо Ботев“, водили су десеточасовне борбе 18. јануара код села Лонгадија (Лугунци) и села Периклија (Борислав) против бугарског ојачаног 56. пешадијског пука, који је нападао од села Коњског. Истога дана код села Тушина један батаљон Прве македонско-косовске и два батаљона Друге македонске НОУ бригаде напали су из заседе немачку колону, која се кретала од Фуштана преко Нотије (Енотије) за Тушин. Убијена су 123 немачка војника, заплењено је 8 пушкомитраљеца, 6 аутомата, већи број пушака и радио-станица.

После борби код Лангадије, Периклије и Тушина, Прва македонско-косовска и Друга македонска НОУ бригада и групе партизанских батаљона („Стеван Наумов“ и „Христо Ботев“), под притиском јачих непријатељских снага, повукли су се на јужне падине планине Кожуф.

У току непријатељске јануарске офанзиве бригада је прихватила борбе када би то одлучили Главни штаб НОВ и ПО Македоније, штаб бригаде или по иницијативи штабова батаљона, увек када су услови били повољни како би се непријатељу нанели што већи губици. Јединице бригаде знале су и да избегну сударе са великим снагама непријатеља, да се на време повуку, да избегну окружење које је непријатељ покушавао да оствари. Тако је сачувано људство.

Не прекидајући борбе, бригада је краће време била принуђена да напусти села те била изложена великим тешкоћама у снабдевању

⁵⁵⁾ Зборник, том VII, књ. 3, док. 2 и 4.

храном. Све је то пребродила и јануарска офанзива претворила се у потпуни пораз непријатеља. И Македонци и Грци у том делу Егејске Македоније, иако су били изложени непријатељским репресалијама, помагали су борце бригаде са великим симпатијама.

За релативно кратко време, септембар 1943. - јануар 1944. борци косовско-метохијских батаљона, који су у Дебарцима почели да уче како се ратује, прешли су, заједно са својим македонским друговима, кроз жестока ватрена крштења и водили борбе са разним непријатељским јединицама. Стекли су велика борбена искуства и постали ратници у правом смислу те речи.

Борцима који су се свесно определили за непошtedну борбу против фашистичких окупатора и њихових слугу и за ослобођење своје земље све то није тешко падало, а са тог пута нису их могле одвратити ни свакодневне неминовне жртве које су падале из њихових редова.

Ни једна борба против непријатеља није прошла, ни један покрет није обављен да се о томе није дискутовало, критиковало или хвалило и држање појединаца и јединица у целини. Ништа није могло да се догоди у јединици, а да то не буде предмет разговора на састанцима десетина, водова, чета или батаљона. Састанци су одржавани између две борбе или два покрета, на неком краћем застанку или одмору.

На такав рад у Првој македонско-косовско НОУ бригади, која је извесно време била и једина већа војна формација под командом Главног штаба НОВ и ПО Македоније, стално су подстицали Светозар Вукмановић Темпо, који се често кретао са бригадом или њеним појединим батаљонима и давао сасвим конкретне савете за отклањање слабости у бригади, указивао на партизанска искуства из Босне и других крајева земље, затим командант Главног штаба НОВ и ПО Македоније Михаило Апостолски и остали чланови тог штаба, а онда и штаб Косовско-метохијског партизанског одреда, односно касније штаб Прве македонско-косовске НОУ бригаде.

Тако је Штаб Прве македонско-косовске НОУ бригаде наредбом од 17. XI 1943.⁵⁷¹ истакао и похвалио оне борце који су у борбама код Кленовца својим држањем служили као пример осталим борцима бригаде: Златан Михајловски, пушкомитраљезац из Другог батаљона и Злата Стругар, борац из Четвртог батаљона „Боро Вукмировић“, „где су се наши борци показали достојни имена Титове војске“.⁵⁸⁾

Кад је увидео потребу и да критикује, Штаб бригаде није ни то пропуштао. Наредбом бр. 2 од 20. новембра 1943. констатовао је да борци не воде довољно рачуна о количини утрошене муниције, иако се зна да бригада не располаже „ни са већим резервама муниције, ни фабрикама муниције“, па је наредио свим борцима,

⁵⁷¹ AVII K. 1336, бр. рег. 1-2.

⁵⁸⁾ Зборник, том VII, књ. 2, док. 87.

командирима и политичким комесарима да поведу најстроже рачуна о утрошку сваког метка, да метак у борби може да се утроши „једино на јасно видљив циљ“ или када се „по наређењу старешине“ отвара ватра „ради деморалисања непријатеља“⁵⁹,

Неопрезност бораца у првим оружаним сукобима са непријатељем и њихова жеља да се својом храброшћу истакну и тако „надокнаде“ своје закашњење у оружаном борби, а посебно погибија политичког комесара чете Уроша Џудовића и борца те чете Зорке Новаковић Беке, биле су повод штабу бригаде да изда посебну наредбу,⁶⁰ у којој је скренуо пажњу да се за време борбе води рачуна „о држању и пребацивању сваког појединог борца“, да треба ликвидирати „глупу предрасуду да је срамота или кукавичлук тражити заклон и опрезно се пребацивати од заклона до заклона“, уз напомену да све то важи „нарочито за другове са Косова“.

У тој наредби, која је као и претходна читана пред стројем чете или батаљона и била је повод за дискусију и изношење запажања бораца, речено је да је живот сваког борца драгоцен, да није довољно бити само храбар и опрезан, да се лична храброст мора „паметно примењивати“, тј. да најбоље послужи интересима народноослободилачке борбе.

Штаб Прве македонско-косовске НОУ бригаде повремено је издавао и упутства о политичком раду, односно о прилагођавању целокупног политичког рада ратним условима у Македонији, о потреби појачаног политичког рада у бригади и у народу у крајевима кроз које се пролази, о интересовању за сва питања партизанског живота како би политички радници били у најживљој вези са борцима и свим њиховим проблемима, о што конкретнијем раду и бржем решавању свих искрслих питања, о усвајању политичке линије коју спроводи руководство народноослободилачког покрета Југославије, односно Македоније, о редовном одржавању политичких конференција у батаљонима, четама, у народу, о културно-просветним предбама и сл.⁶¹

Поред тих и других наредби и све победе и порази служили су и командном саставу и борцима да на састанцима кроз анализу уочи оно што је било најважније: прелаз из напада на одбрану после ослобођења Кичева, одбрана града од балиста и других квислиншких формација, борбе у тешким атмосферским условима (по киши, снегу, магли, на Буковику, код Пусте Реке) изненађења која је непријатељ приредио (напад на Кичево), повлачење снага са бокова без претходног обавештавања суседних јединица (Буковик), кретање по непознатом терену без водича (после Буковика) пробој из окружења, узнемиравање непријатеља (упад партизанске групе у Кичево, неколико дана пошто су партизани напустили град), борбе

⁵⁹ Исто, док. 91.

⁶⁰ Исто.

⁶¹ Зборник, том VII, књ. 2, док. 94.

на једном сектору ради пружања помоћи партизанима на другом, негативне последице када се у нападу не постигне изненађење (такође борбе код Кленовца и Извора), оптерећење бригаде опремом и спорост у њеном кретању као неповољни фактори у извршењу задатака и сл. (покрет бригаде крајем новембра 1943. на територији под бугарском окупацијом и њен повратак на слободну територију и др.).

Нарочито је за борце у погледу сазнања и стицања искуства био од изузетне користи марш 5-9. децембра 1943, када је бригада напустила слободну територију, избегла уништење и пренела борбе у друге крајеве Македоније. Начин на који се бригада обезбеђивала на овом маршу (претходница, заштитница, бочно обезбеђење, обезбеђење на застанку и одмору и др.), равномерно смењивање батаљона и чета које су се за одређено време налазили у претходници или заштитници, све је то била својеврсна школа за сваког борца у бригади.

Неколико дана после ноћног напада на школу у селу Фуштани, бригада је дошла у то село да ода пошту погинулим борцима, а затим је командни састав који је учествовао у борби обишао објекте око којих се водила борба (школу и др.). Командант бригаде анализирао је борбу и указао присутнима да су бомбе убачене у учионице нанеле непријатељу највеће губитке (зидови школе, нарочито унутрашњи, били су још кржави), да је ватра из пушака и пушкомитраљеа била мање ефикасна јер су немачки војници лежали по подовима, а рупе од метака на зидовима прилично високо. И таква ватра, по оцени команданта бригаде Петра Брајовића, била је корисна јер је приковала непријатеља за под. Био је то својеврсни „јавни час“, на којем су присутни руководиоци много научили и то после пренели борцима.

Лични примери појединих бораца и старешина, њихово одважно држање у борбама, служили су као повод за дискусију на четним састанцима. Ти примери подстицали су и друге борце на нове подвиге.

Сталним борбама Прве македонско-косовске и Друге македонске бригаде, бугарске граничне јединице биле су принуђене да напусте граничне карауле и да се дубље повуку у већа села, а немачке јединице да се повуку у своје веће гарнизоне да чувају Солун и грчку обалу. Тако су створени повољни услови да обе бригаде још успешније приступе остваривању задатака који су формулисани на саветовању у селу Фуштани о даљем ширењу народноослободилачког устанка у целој Македонији.